

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Literatuur

Redactie MvdNVvZ

Citation

Literatuur. (1975). Literatuur. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis*, 30, 39-60. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4305492>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4305492>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Jaarverslag 1973 Vereniging Nederlandsch Historisch Scheepvaartmuseum.

In dit jaarverslag, op 13 april, werd door H. K. H. Prinses Beatrix de voorlopige opstelling in een gedeelte van de oostelijke vleugel officieel geopend. Veel zal nog moeten worden verricht eer het oude zeemagazijn een hecht en veilig museumgebouw is. Verdeeld over de jaren 1974-1977 zal hiertoe een bedrag van f 12,6 miljoen beschikbaar worden gesteld. De overname van de exploitatie door het Rijk onder de naam Rijksmuseum Nederlands Scheepvaartmuseum heeft op 1 januari 1975 plaatsgevonden.

Het verslag gewaagt van een toenemend aanbod van werkelijke vaartuigen en scheepsonderdelen, waarvan slechts weinig kon worden aanvaard. Nochtans wordt een overzicht geboden van een rijke verscheidenheid aan verworven modellen, schilderijen, instrumenten, wapens, vaartuigen en boekwerken. De interessante beschrijvingen van dit alles en de vaak verrassende fotografie maken dit jaardeel, evenals zovele zijner voorgangers, tot een mooi blijvend bezit. Wat er bijvoorbeeld in het artikel over het model van het s. s. "Flandria" over onze koopvaardij te leren valt, is meer dan de belangstellende uit menig boek zou weten te halen.

R. E. J. Weber.

Boekbesprekingen

GROEN, P., De wateren van de wereldzee. Bussum, de Boer, 1974³, 363 blz., geïll., f 24,50.

Het is een verheugend feit dat het uitstekende boek van professor Groen weer te verkrijgen is. Het is niet alleen een goede inleiding in de fysische oceanografie, maar tevens een lezenswaardig boek. In deze zouden wij kunnen zeggen on-nederlands. Het is dan ook in het Engels vertaald, een lot wat niet veel nederlandse boeken beschoren is. Het getuigt overigens niet van een grootse uitgeverijpolitiek om de nuttige aanvullingen (4½ blz.) bij deze 3e druk ten koste te laten gaan van een gelijk aantal andere bladzijden: de kaarten ontleend aan Sverdrup (Wereldzee-noordelijk zomer: oppervlakte temperaturen, zoutgehalte en oppervlakte stromen) zijn verdwenen en de literatuurlijst is met ongeveer 20% gereduceerd. Eveneens is het te betreuren dat het boek nu in deze nieuwe druk niet meer gebonden is en een soort "vestzak"-pocketboek is geworden. Niettemin, het boek is de aanschaf volledig waard.

S. J. de Groot.

CARSON, E., The ancient and rightful customs. A history of the English customs service. Londen, Faber, 1972, 336 blz., geïll., £ 4,-.

Edward Carson is wel de meest geëigende persoon om de geschiedenis van de 'Customs and Excise' - invoerrechten en accijnzen - in Groot-Brittannië uit de doeken te doen. In zijn functie van bibliothecaris van de Customs and Excise Library en archivaris van de genoemde dienst heeft Carson vele dossiers en archieven kunnen doornemen. Daardoor is hij erin geslaagd veel nieuw materiaal aan de oppervlakte te brengen en daarmee een bijzonder lezenswaardig boek samen te stellen, waarvan de titel misschien op het eerste gezicht een dor en weinig opwindend relaas doet veronderstellen. Het tegendeel is waar. Carson heeft een werk gepubliceerd dat veel lezers zal kunnen boeien, zowel zij die veel met deze materie te maken hebben als zij die wat meer willen weten over de geschiedenis van de Britse douane.

De schrijver begint zijn boek met het eerste geschreven document betreffende invoerrechten, dat uit 742 dateert, en trekt dan snel door de eeuwen, tot in 1683 de twee diensten ambtenaren in vaste dienst namen, in plaats van de tot dan toe gebruikelijke gewoonte om het innen van de invoerrechten te verpachten. Vanaf de 18e eeuw gaat Carson dan ook wat dieper op de ontwikkeling van de Engelse douane in, waarbij de strijd tegen de smokkelhandel nog eens apart belicht wordt. Het uitgebreide bronnenmateriaal waarover hij uit hoofde van zijn functie beschikte, heeft als basis gediend voor dit boek, waarin de vele taken van 'customs and excise' op welhaast anekdotische wijze worden verhaald. In het laatste hoofdstuk behandelt de schrijver de periode van 1939-ongeveer 1970, waarbij de aanpassing van de douane aan de moderne ontwikkeling (het gebruik van computers, het toenemende vrachtvervoer per vliegtuig en per container, het chemisch onderzoek van ingevoerde voedingswaren, de enorme uitbreiding van het aantal toeristen, en nog vele andere aspecten) in het kort onder de loep worden genomen. Het boek wordt besloten met vier bijlagen, waaronder een uitgebreide opgave van de departementale archieven van de douane en een hoofdstuk over de registratie van Britse schepen, die altijd tot de verantwoordelijkheid van de douane behoorde. Voorts geeft Carson een uitgebreide opgave van bronnen, een bruikbare, doch geen uitputtende, bibliografie en een nuttige woordenlijst. Uiteraard is het boek voorzien van een inhoudsopgave. Het boek is voorzien van één illustratie, een foto van een 16e eeuws schilderij op hout dat in de directiekamer van 'H. M. Customs and Excise' hangt, voorstellende Geoffrey Chaucer, die van 1374-1386 'Controller of Customs' van de haven van Londen was, waarmee de veelzijdigheid van deze grote Engelse dichter nog eens wordt onderstreept.

F. C. van Oosten.

NOTEN

- 1) J. C. de Jonge, Het Nederlandsche Zeewezen (5 dln., 2de dr., Haarlem 1858-1862) I, 909.
- 2) I, 709.
- 3) Collectie Willem van de Velde-tekeningen, Museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam, no. MB1308/1330.
- 4) Journal Van Wassenar, 1 aug. - 1 dec. 1664, Algemeen Rijks-Archief te 's Gravenhage, Archief Staten-Generaal, no. 9381.
- 5) Van de Velde Drawings, A catalogue of drawings in the National Maritime Museum made by the older and the younger Willem van de Velde Vol. I (Cambridge, 1973) 124, no. 84. Deze afbeelding, "Nieuw de vlag in" is vertaald met "flipping his flag".

FREESTON, E.C., Prisoner of war ship models. Lymington/Hamps, Nautical Publishing, 1973, 174 blz., geïll.

Het benen scheepsmodel is een uiting van kunstnijverheid die in ons land vrijwel onbekend is. Het lijkt ook niet aannemelijk, dat zich veel modelbouwers op deze tak van hun hobby zullen werpen. Men kan dan ook niet stellen, dat het boek van Freeston voorziet in een lang gevoelde behoefte. Toch is het een boek dat hoogst interessant is, uit historisch en uit technisch oogpunt. Het is om te beginnen geschreven vanuit een grote waardering voor de modelbouw; de openingszin luidt "It is a curious fact that many of the greatest works of art have been created in places and under conditions which, one would think, would have militated against any succes in the production of a masterpiece". Freeston betoogt hiermede niet meer of minder dan dat scheepsmodellen kunnen behoren tot de grootste kunstwerken en meesterwerken. En is hij daarmee eigenlijk zo ver bezijden de waarheid? Zijn stelling is in elk geval het overwegen waard. De schrijver gaat vervolgens in op de omstandigheden waaronder de benen scheepsmodellen zijn ontstaan. De oorlogen tussen Frankrijk en Engeland in het onderhavige tijdvak brachten talloze Fransen in Britse krijgsgevangenschap; alleen al onder Napoleon waren er dat volgens zijn opgave meer dan 122.000. Tegen zulk een toevloed was men nauwelijks opgewassen; speciale kampen werden gebouwd en ook werden afgedankte oorlogsschepen daarvoor ingericht. De gevangenen, onder wie zich veel bekwame handwerkslieden bevonden, konden min of meer in hun levensonderhoud voorzien door hun eigen activiteiten. Vrijwel de enige goede grondstof die zij in grote hoeveelheden ter beschikking hadden, waren de botten uit hun niet karige vleesrantsoenen.

Na een uiteenzetting over de interne organisatie der kampen en na enige documentatie over de handel in scheepsmodellen en over hun makers geeft Freeston een zeer lezenswaard hoofdstuk over het gebruikte gereedschap. Sommige instrumenten heeft de schrijver kunnen vaststellen aan de hand van de op het been achtergelaten sporen; van andere legt hij uit hoe zij in krijgsgevangenschap tamelijk eenvoudig te maken zijn, tot draai-bankjes toe. Vervolgens gaat Freeston in op het schoonmaken, het bleken en buigen van been, mensenhaar, touw etc. Wat hij daarover weet te vertellen is heel interessant; de schrijver heeft zelf een aantal modellen gerestaureerd en menig hedendaags modelbouwer zal in zijn tekst van alles van zijn gading vinden. In elk geval zal men diep respect krijgen voor het vakmanschap van deze gevangenen, die staaltjes wisten te leveren als touw van been, bolle zeilen van papierdun hout, en het ongelofelijke snijwerk waarmee sommige modellen zijn opgesierd.

De waarde van deze modellen als scheepsbouwkundig document is zeer uiteenlopend. Er zijn er vele bij die in dat opzicht tekort schieten, omdat de zeelieden die ze maakten de grootste aandacht schonken aan die scheepsdelen waarmee zij dagelijks omgingen; masten en tuig zijn dan vaak onevenredig met de romp, waarvan speciaal het onderwatergedeelte er bekaaid van afkomt. Maar er zijn er ook die kennelijk gemaakt zijn naar tekeningen van deskundigen. Doch alle modellen, primitief of volleerd, hebben een geheel eigen bekoering als men bedenkt - en daarbij helpt Freeston ons uitstekend - onder welke moeilijkheden zij gebouwd zijn.

Het zou aardig zijn als deze vorm van modelbouw weer nieuw leven ingeblazen kreeg. Persoonlijk ken ik één enkele modelbouwer - in Spanje - die nog wel eens in ivoor werkt. Als men hem bezig ziet, wordt men er stil van.

J. C. P. Speyart van Woerden.

ELLMERS, D., Frühmittelalterliche Handelsschiffahrt in Mittel- und Nordeuropa.

Neumünster, Karl Wachholz, 1972, 358 blz., krtn., geïll.

Het historisch onderzoek naar aard, omvang en resultaten van de handel in noordwest Europa - Scandinavië, Engeland en het deltagebied van de grote rivieren - in de periode tussen grofweg het einde van het Romeinse Rijk en het jaar 1000 heeft tot op heden eigenlijk alleen tot twee, zij het niet onbelangrijke conclusies geleid. Zeker is dat er binnen dat gebied en van daaruit met de omringende streken op grote schaal handel en handelsvaart heeft plaatsgevonden. En vóór 1000 ontwikkelde de handel zich van nevenbedrijf tot zelfstandig beroep, en bracht daardoor in velerlei opzicht ingrijpende maatschappelijke veranderingen teweeg.

Ellmers tracht in dit boek de lijnen in het tot nu toe verkregen beeld van het economisch leven in het vroeg-middeleeuwse Europa wat beter zichtbaar te maken. Hij concentreert daarbij zijn aandacht op de koopman-schipper. Al het beschikbare bronnenmateriaal dwingt hem bovendien daartoe. Bodemvondsten (waaronder ruim 200, in een bijlage bij het boek uitvoerig beschreven vondsten van schepen of delen daarvan), afbeeldingen van allerlei aard en geschreven documenten leveren, geanalyseerd met behulp van (scheeps) archeologie, iconografie en vergelijkende taalwetenschap, de meeste gegevens op juist ten aanzien van deze tussen 800-1000 steeds in sociale status toenemende kooplieden. (Het "frühmittelalterlich" in de titel is overigens in zoverre misleidend dat de nadruk valt op het begin van wat men de Viking-tijd pleegt te noemen, de periode 800-1000 A.D.; ten aanzien van de periode daarvoor zijn de bronnen dermate schaars met gegevens, dat daarop geen verantwoorde conclusies kunnen worden gebaseerd).

Ondanks deze beperking in de tijd is Ellmers' boek een wetenschappelijke, boeiende en levendige schildering geworden van het bedrijf van de vroeg middeleeuwse varende koopman. Het bevat, mede door het zeer uitvoerige notenapparaat en de daarin verwerkte literatuur, een schat aan gegevens voor ieder die in dit vroege stadium van ontwikkeling van de westeuropese scheepvaart is gefiteneerd. Ruim 100 bladzijden, plus de eerdergenoemde bijlage, zijn gewijd aan de beschrijving en ontwikkelingsgeschiedenis van de verschillende typen voor de handelsvaart bestemde zee- en binnenvaartschepen. In het eerste hoofdstuk schetst Ellmers een van de factoren die hebben geleid tot het ontstaan van de middeleeuwse stad. Op gunstig gelegen plaatsen langs rivieren en zee-kusten wonende boeren gingen zich toeleggen op handeldrijven, maakten daarvan op den duur hun voornaamste bedrijf, en gingen zich om politieke en economische redenen op (economisch-)strategisch gelegen plaatsen in elkaars nabijheid vestigen.

Vervolgens beschrijft Ellmers uitvoerig de in de verschillende streken gebruikte scheepstypen. Zeer interessante lectuur bieden zijn pogingen om de oorsprong van hulk en kogge, dé middeleeuwse koopvaarders, te traceren. Komt de hulk rechtstreeks voort uit de boomstamkano-met-zetboord, zoals wij die bijvoorbeeld uit de scheepsvondsten van Zwammerdam kennen, de kogge stamt af van een door de zeer bekwame friese scheepsbouwers ontwikkeld schip voor de vaart op de wadden; dit type had een breed plat vlak, vrij sterk vallende stevens en een grote breedte midscheeps, en kon door deze vorm, wanneer het bij eb droog kwam te staan, zonder enig probleem overeind blijven staan. Ellmers behandelt ook een aantal vroege typen binnenvaartschepen, en slaagt er in voor deze schepen te concluderen tot, in de 8e en 9e eeuw, gemiddeld per dag afgelegde afstanden. (Overigens wijst Ellmers er in dit hoofdstuk met nadruk op, dat uitvoerige beproeving van replica's van belangrijke type schepen veel duidelijker dan welke studie ook gegevens over het gebruik van deze schepen kan opleveren. Het verslag van S. McGrail in vol. 4 van de door het National Maritime Museum te Greenwich uitgegeven serie "Maritime monographs & reports" over de bouw van een replica van een van de zgn. Gokstad schepen en van de proefnemingen daarmee onderstreept Ellmers' pleidooi).

In volgende hoofdstukken geeft Ellmers een uitvoerig overzicht van de huidige stand van de kennis over de aanleg en het gebruik van vroeg-middeleeuwse havencomplexen, bijvoorbeeld die te Londen, Hamburg, Schleswig en Keulen, en over de verschillende scheepvaartroutes (hij komt voor de 8e en 9e eeuw voor een gemiddeld door zeeschepen dagelijks afgelegde afstand van 30 zeemijlen - vaart men 's nachts door, dan wordt de afstand tweemaal zo groot -; binnenschepen op de Rijn halen per dag een gemiddelde van 15 - 17 km.). In het laatste hoofdstuk doet Ellmers een voorzichtige poging te komen tot een schatting van de gemiddelde grootte van een "bedrijf" van een varende koopman; dat hij tot een gemiddelde jaaromzet aan goederen met een variatie tussen 20 - 150 ton voor een 9e eeuwse schipperkoopman uit Bergen of Hamburg komt, bewijst wel hoe moeilijk zo'n schatting is.

Het boek eindigt met een goed register, is uitvoerig geïllustreerd en voorzien van twee uitklapbare kaarten.

L. M. Akveld.

BOUDRIOT, J., Le vaisseau de 74 canons. Traité pratique d'art navale. Vol. II. Grenoble, Editions des 4 Seigneurs, 1974 (Collection archéologie navale française), 212 blz., geïll., FF 225,-.

Zoals voorzien in de planning verscheen deel II van dit groots opgezet werk nauwkeurig op tijd. Deel I maakte terecht een diepe indruk door zijn inhoud, uitwerking, illustratie en presentatie. Het tweede deel bevestigt volkomen de uitzonderlijke klasse van dit werk, waardoor Jean Boudriot zich meteen als een der merkwaardigste maritieme auteurs van de scheepvaarttechniek klasseert. Ook deel II is af tot en met, volledig, overzichtelijk, mooi. Wij leggen hier nog eens de nadruk op het fantastisch verzorgde tekenwerk. Alle onderdelen van het schip worden in perspectief of in plan, of beide, weergegeven, waardoor de technische beschrijving op overduidelijke wijze wordt geïllustreerd. Wat door Boudriot's werk op dit gebied geboden wordt, kan enkel in superlatieven omschreven worden.

Waar het eerste deel de bouw van het schip tot onderwerp had, behandelt deel II de structuur van de opbouw en de inwendige inrichting, en na de zeven hoofdstukken van het eerste boek volgen nu de vier volgende. In hoofdstuk VIII wordt de opbouw beschreven: het voorschip, het boord en het achterschip. Hoofdstuk IX ontleedt de inwendige inrichting, het ruim, de dekken, de bak en de kampagne, de verblijven van de officieren, het schilderwerk en decoratie. Het Xe hoofdstuk beschrijft de ballast, en het stuwen van proviand, water, wijn, brandstof, etc. terwijl hoofdstuk XI een overzicht geeft van de inventaris en de werktuigen van de onderofficieren zoals de hoogbootsman, de kok en de bakker, de stuurman, de timmerman, breeuwer en kuiper, de konstabel (geschut en wapens), de wapensmid, de aalmoezenier, de chirurgijn en nog enkele anderen. Een lijst met vermelding van materieel en een index sluiten dit deel af.

De beschrijving van alle facetten van het schip is overduidelijk, en grondig. Bij het boek zijn nu ook twee losse schalen gevoegd die het mogelijk maken opmetingen van onderdelen te maken op de plans hetzij in meter hetzij in voet, resp. voor de schalen 1 : 72, 1 : 48, 1 : 44 en 1 : 36.

J. van Beylen.

KENT, H.S.K., War and trade in northern seas, Anglo-Scandinavian economic relations in the mid-eighteenth century. London, Cambridge U.P., 1973, 240 blz.

Engeland beseftte reeds in het begin van de 18e eeuw dat het voor zijn scheepsbouw en enkele andere delen van zijn nijverheid bijna volledig afhankelijk was van importen uit twee landen, namelijk voor hout uit Noorwegen en voor goed ijzererts uit Zweden. Diverse pogingen om deze afhankelijkheid te verminderen door aanvoer van deze en andere grondstoffen uit de Noordamerikaanse koloniën te stimuleren, werden hetzij niet goed uitgewerkt, hetzij slechts met gering succes bekroond. Pek en teer vormden zo'n gunstige uitzondering. Hoe groot deze afhankelijkheid was en of zij de Engelse politiek in tijd van oorlog beïnvloedde, stelt de auteur Kent zich tot vraag. Hij concentreert zich daarbij op de Zevenjarige oorlog (1756-63), waarin Zweden tegen Engeland's bondgenoot Pruisen streed en Denemarken/Noorwegen een neutrale, maar nogal pro-Franse koers volgde. Mercantilistische maatregelen van Scandinavische zijde belemmerden gedurende de 18e eeuw in toenemende mate invoer van Engelse produkten, terwijl Engeland's behoeften aan met name hout en ijzererts steeds groeiden, zodat het zich hierbij neer moest leggen. De vrijwel monopolistische positie van Scandinavië bood geen andere keus. Welk patroon deze handel in het algemeen had en via welke havens deze liep - het valt op hoe weinig consuls over en weer zijn aangesteld -, zet Kent minutieus uiteen, waarna in het bijzonder de praktijk van die handel in hout en ijzer volgt. Engeland stelde hiertegenover een weliswaar bont samengesteld pakket van eigen uitvoerprodukten, maar de omvang en de waarde ervan waren gering. De balans was niet in evenwicht, op de wijze van vereffening gaat de auteur niet in. Smokkel maakt het verkrijgen van inzicht in de totale omvang niet eenvoudig, mede door de omvangrijke illegale invoer van thee, door Deense en Zweedse Aziatische compagnieën aangevoerd. Hoge invoerrechten en het privilege van de East India Company nodigden tot smokkel uit, terwijl de consumptie van thee in alle lagen van de Engelse bevolking toenam. Interessante gegevens deelt de auteur over deze 'handel' mede. Studies van Glamann en Feldbaek hebben in de afgelopen jaren de rol van deze

Scandinavische compagnieën aan het licht gebracht. Onderschatting van het Nederlandse aandeel in de theesmokkel dreigt hierbij spoedig; hoe ook in de Republiek Engelsen een rol speelden treft men bijvoorbeeld bij C. Gill, Merchants and Mariners of the 18th Century (London, 1961), hoofdstuk V.

De Zevenjarige oorlog verstoort de Engels-Scandinavische handel niet. De enige verandering is de omstandigheid, dat de verscheping veel meer met de 'neutrale' Deens/Noorse en Zweedse vaartuigen geschiedt. Franse kaapvaart bedreigde de Engelse scheepvaart voortdurend. Na de oorlog behoudt vooral de Deens-Noorse koopvaardijvloot een groter aandeel dan vroeger. De auteur doet helaas geen poging de omvang van deze vloot vast te stellen. Hij gaat niet verder dan mee te delen dat zij 'large' is, maar in verhouding tot wat? In het zo overvloedige archiefmateriaal, door hem geraadpleegd, had zich wellicht een aanzet kunnen bevinden. De verhoudingen van Londen met Kopenhagen en Stockholm tijdens de oorlog zijn interessant vanwege de eerste pogingen - afgezien van die in 1691 en 1693 - tot een soort van Gewapende Neutraliteit te komen. Het houdt niet veel in, want de belangen van Denemarken, Zweden en ook Rusland lopen te dikwijls uiteen. Denemarken bijvoorbeeld heeft geen belang bij een breuk met Engeland, hoewel het opbrengen van een Deense koopvaarder door Engelse kapers daartoe soms aanleiding had kunnen geven. Een crisis in 1785/9 loopt met een sisser af, maar Kent meent toch dat de Engelse regering te gemakkelijk over het hoofd heeft gezien, dat een breuk met Denemarken een vitale import beëindigd zou hebben. Bij de behandeling van de neutraliteitspolitiek en de rechten van neutrale scheepvaart ontbreekt voldoende verwijzing ('Dutch commercial tricks', p. 152) naar de positie van de Nederlandse handel en scheepvaart, die in een vaak analoge situatie verkeerde als de Deens of Noorse. De verwaarlozing van dit aspect is niet nodig sinds de onderzoeken van A.C. Carter, wier verspreide studies nu verenigd zijn in 'The Dutch Republic in Europe in the Seven Years War' (London, 1971). Dat Kent oorspronkelijk zijn onderzoek reeds in 1955 als thesis voltooide, is hiervoor misschien een verklaring.

J.R. Bruijn.

MARSDEN, P., De laatste reis van de "Amsterdam". Bussum, De Boer, 1974, 247 blz., geïll., f 37,50.

Peter Marsden is voor de lezers van de "Mededelingen" geen onbekende. Zowel in dit blad als elders heeft hij over de Oostindiëvaarder in het zand voor Hastings geschreven en uit dit boek blijkt eens te meer, dat we er dankbaar voor mogen zijn, dat het wrak van de "Amsterdam" in zulke deskundige en enthousiaste handen is gevallen. De publicatie vormt geen afsluiting van al zijn naspeuringen, het is een persoonlijk getint verslag van de stand van zaken van het lopend onderzoek en een pleidooi voor berging en een laatste thuisreis van het schip.

Het boek valt uiteen in verschillende delen. Allereerst wordt beschreven, wat aan de stranding voorafging, en wordt het een en ander over de belangrijkste personen aan boord, onder andere de langzamerhand befaamde kapitein Klump en de koopman Andries van Bockom, meegedeeld. De reis tot aan de Engelse kust is boeiend en knap gereconstrueerd. Helaas zitten in dit verhaal enkele storende fouten en onnauwkeurigheden. Zo is het jammer, dat de rol van de zielverkoper niet goed is begrepen en dat de indruk wordt gewekt, dat deze ronselaars hun naam hadden gekregen door de verkoop van "zielen"; de naam is echter een verbastering van ceel-verkoper, naar de ceelen of transportbrieven, waarmee de betrokken zeeman voor zijn logies en schamele uitrusting betaalde; omdat de Compagnie het bedrag van de transportbrief pas uitbetaalde, als de betrokken matroos dat op zijn rekening tegoed had, hetgeen langer dan een jaar duurde, verkochten de ronselaars de ceelen om direct geld te hebben. De verwarring wordt nog groter in de inleiding bij bijlage B, waar de betaalrol van de Amsterdam staat afgedrukt. Daar blijken deze zielverkopers dikwijls borgen te zijn, maar er wordt niet vermeld, waarvoor ze borg staan: voor de bij de eerste monsterring op de hand ontvangen gage, die ze moeten terugbetalen als de zeeman in kwestie op de dag van vertrek niet komt opdagen. Een andere onnauwkeurigheid betreft de duur van het dienstverband. Dit was 5 jaar voor de militairen en voor die zeelieden, die minder dan f 10,- per maand verdienden, en 3 jaar voor de overigen, afgezien van de reisduur.

Het verhaal is vlot en zeer leesbaar geschreven, maar op sommige plaatsen te uitvoerig; waarom er bladzijden lang over de gruwelijke daden van een paar Engelse smokkelaars wordt uitgeweid, is niet duidelijk.

Het verslag van het archeologische onderzoek vormt het hoofdbestanddeel en tevens het beste deel van het boek. De verschillende etappes van het onderzoek, van de eerste verkenningen tot de meest geavanceerde methodes - het met elektronische apparatuur door het zand heen "zien" - worden uitvoerig beschreven en de resultaten zijn met tal van tekeningen en schetsen verduidelijkt. De reeds geborgen voorwerpen zijn, voorzover niet door souvenirjagers ontvreemd, gecatalogiseerd en ook hier worden weer tal van afbeeldingen gegeven. Om enig inzicht te krijgen in de bouw en inrichting van het schip kon Marsden terugvallen op een zeldzame tekening van een VOC-schip, de in Rotterdam gebouwde Noord-Nieuwland, en op het in het Rijksmuseum aanwezige model van de Mercurius. (Overigens komt er in deze tijd geen schip van deze naam voor op de lijsten van de Compagnie). Maar de raadsels omtrent inrichting en inhoud kunnen slechts definitief worden opgelost bij uitgraving of berging van het wrak.

Tenslotte geeft Marsden een overzicht van andere vondsten van wrakken van Compagnieschepen. Zijn wens, een centraal archeologisch en historisch overzicht, uitlopend op een VOC-museum, zal voorlopig wel een wensdroom blijven. Toch is enige organisatie of toezicht wel nodig; niemand heeft er iets aan, als tal van voorwerpen half gezien in particuliere collecties verdwijnen en men zou haast hopen, dat het "vinden" van wrakken tot zolang wordt uitgesteld.

De enkele maanden later verschenen Engelse editie (The Wreck of the Amsterdam, London, Hutchinson, 1974) maakt een iets verzorgder indruk. Een aantal onnauwkeurigheden zijn weggewerkt: de waarde van de in 1748/49 verzonden gelden is verbeterd van 5 in 4, 8 miljoen gulden, de illustraties zijn beter in de tekst geplaatst, in het kaartje met de scheepswrakken is ook de "Lastdrager" ingevuld, de naam zielverkoper wordt uitgelegd en bovendien is deze uitgave voorzien van een index. Misschien is de Nederlandse uitgever te haastig geweest? Niettemin vormen beide boeken de best denkbare propaganda voor de zaak van de Amsterdam.

F.S. Gaastra.

PETREJUS, E. W., Nederlandse zeilschepen in de negentiende eeuw. Bussum, Unieboek, 1974, 175 blz., gefl., f 42,50.

Van een werk van Petrejus mag men à priori wel reeds verwachten dat het met zorg uitgevoerde tekeningen bevat en van een gedegen vakkennis getuigt. Deze verwachting wordt bij het doorlezen inderdaad wel bevestigd, zij het dat deze uitgave toch wel tot enkele opmerkingen aanleiding geeft. Allereerst gelden deze reeds de titel en het voorwoord van de uitgever. Geeft de titel te denken dat de gehele negentiende eeuw zal worden behandeld, het voorwoord ontuchttert door de korte mededeling dat slechts de eerste helft daarvan wordt bestreken. Ditzelfde voorwoord voorkomt tevens een deel van de kritiek die men eventueel op de omvang van het gebodene zou kunnen formuleren, door te vermelden dat andere (welke?) aspecten van de Nederlandse zeilvaart in de negentiende eeuw (de gehele?) in een latere uitgave behandeld zouden worden.

Het boek zelve houdt zich in hoofdzaak bezig met de zeer uitvoerige beschrijving van constructie, tuigage en inrichting van het schip uit van Houten's boek "De scheepvaart... enz." (1833), geeft evenwel dikwijls, doch lang niet op alle punten een verre vooruitblik over de tijdslijm van 1850 heen. Dit geeft het een enigermate dualistisch karakter, dat te voorkomen ware geweest door of meer of minder te geven. Een werk als het onderhavige doet bij lezing onwillekeurig de vraag rijzen welke lezers het wenst te bereiken: de scheeps-archeoloog (of de amateur), de modelbouwer, of de liefhebber zonder meer van het oude zeilschip. Het blijkt dan in deze gedachtengang een compromis tussen deze bestemmingen te zijn, waardoor het "tous les défauts de ses qualités" krijgt. De grote kennis van zijn onderwerp en de onderhoudende en van liefde voor het schip doordrongen stijl van de schrijver maken het voor alle drie categorieën prettig leesbaar, maar de archeoloog zal de referenties missen die verschillende stellingen bewijzen, de modelbouwer zal vragen om nog meer detailtekeningen en voor de romanicus staat er juist

weer te veel van het voorgaande in.

Als voorbeeld voor de eerste categorie moge dienen dat een duidelijker opgave van de plaatsen waar de Scheepvaart-enquête-commissie wordt aangehaald gewenst ware, evenals onder meer een argumentatie ter bevestiging van de stelling dat draaispanten al vroeg in de 18e eeuw bekend waren. Het enige malen vermelde boekje van kapitein Giese ware toch wel in de literatuurlijst op te nemen geweest en het onderscheid tussen het boek van P. le Comte uit 1842, aangehaald op pag. 105, en diens tekeningen uit 1831, vermeld in de "Verantwoording" zou duidelijker uit de tekst mogen blijken.

De tweede categorie vindt veel van haar gading in de fraaie en nauwkeurige tekeningen, maar zal toch dikwijls moeite hebben zich een juist beeld te vormen uit alleen de beschrijving van diverse constructie-onderdelen en dus toch om meer tekeningen vragen. Een dekkening van het "weven van een web" bijvoorbeeld zou niet overbodig zijn. Het schip van Van Houten zou wel met redelijke nauwkeurigheid te reconstrueren zijn, maar waar de schrijver toch meer heeft willen geven dan alleen dat schip, ware het aan de volledigheid ten goede gekomen indien zaken als: tekeningen van het Soetermeer-verband, de constructie van de ronde of elliptische bovenspiegel, die Pilaar toch reeds in 1838 noemt, de kortstondige mode van schuin liggende dekbeplanking en zwalpen mede waren opgenomen. Meer details van de dekwerktuigen zouden eveneens welkom zijn geweest. Een ernstiger gemis is evenwel het ontbreken van lijnentekeningen, waaruit de verandering in de vormgeving van de schepen gedurende die eerste helft van de negentiende eeuw te zien zou zijn. De tekening van het langsplan op pag. 40-41 doet een veel scherper schip vermoeden dan het gros tussen 1800 en 1850 geweest zal zijn, getuige de afbeeldingen in de catalogus van het Nederlands Historisch Scheepvaartmuseum (1943). Ook bij het touwwerk zou de modelbouwer ongetwijfeld, ondanks de uitstekende en volledige beschrijving in het boek, gaarne meer schematekeningen zien, in de geest van het bekende werd van R. C. Anderson: "The rigging of ships in the days of the spritsailtopmast". Enkele hoofdafmetingen van schepen waren geen overdaad geweest; de tonnenmaat is een te vaag gegeven.

Van de derde categorie wordt (terecht) verondersteld dat deze toch wel reeds zulk een belangstelling voor schepen heeft, dat zij vertrouwd is met de vele technische termen die in het boek voorkomen. Een enkele, als bijvoorbeeld "metaal" voor de veelgebruikte koper-alliage, zou wellicht meer toelichting behoeven. Door het grote aantal fraaie reproducties komt deze categorie ruim aan haar trekken. Het onderkennen van details op dergelijke afbeeldingen is voor categorie 2 wel erg moeilijk.

De uitvoering van het boek als geheel en die van de tekeningen en reproducties laat, op enkele kleine oneffenheden na, niets te wensen over. De schrijver voorziet ons van een schat aan gegevens en de afbeeldingen geven een verrukkelijk beeld van de schoonheid van het schip als verschijning. De hoofdstukken over het werfbedrijf, de lonen, de materialen, de gereedschappen en de houtverbindingen geven een levendig en interessant beeld van de scheepsbouw in de beschreven periode. In bijzondere mate verheugend is het, dat aan de scheepsconstructie zoveel aandacht is geschonken: een onderdeel van de scheepsgeschiedenis dat tegenover het meer in het oog vallend tuig tot op heden te veel verwaarloosd werd. Hoewel in het voorgaande dus enige punten genoemd werden die een verbetering zouden betekenen, is het ongetwijfeld gewettigd dit boek te beschouwen als een waardevolle bijdrage tot de verdieping van de kennis van het houten zeilschip uit de eerste helft van de negentiende eeuw. Een verdere verdieping zullen we van de hand van de schrijver helaas niet meer tegemoet mogen zien.

B. E. van Bruggen.

CHALLENGER, R. D., Admirals, generals and American foreign policy 1898-1914. Princeton, Princeton University Press, 1973, 433 blz.

Plichtsbewustzijn, niet plezier of interesse, heeft Uw recensent zijn worsteling door de bladzijden van dit boek doen voltooien. Teleurstelling en verveling streken om voorrang tijdens het lezen van de fragmentarische beschrijvingen van Amerikaanse militaire bemoeiingen in Centraal- en Zuid-Amerika en Oost-Azië in de periode 1898-1914. Terugblikkend in een overzicht van het hele werk is er geen reden deze indrukken te wijzigen: de thematische draden, die het betoog een ruggegraat hadden moeten geven,

zijn dun en rafelig. Het ambitieuze (en interessante) doel van deze studie is tweeledig: door het analyseren van de militaire dimensie een bijdrage te leveren aan het grote debat aangaande de aard van de Amerikaanse buitenlandse politiek (economisch 'imperialisme' of moraliserend idealisme?), en de betrekkingen te onderzoeken tussen de militaire en de burgerlijke autoriteiten, in het bijzonder aangaande het formuleren en uitvoeren van buitenlandse politiek: de samenwerking van diplomatie en geweld, of de dreiging met geweld.

De historische basis van het werk berust op de talloze incidenten met bananen- en andere republieken op het Westelijk halfmond, 'onderworpen' aan de Monroe leer, aan de ene kant, en het probleem van China, de 'Open Door', aan de andere kant. Hoofdbron is de correspondentie tussen de militairen (marine, leger; van laag tot hoog; apart of moeizaam samenwerkend in de Joint Board) en de politici (voornamelijk de President en de Secretary of State). De betekenis van deze uitgebreide documentatie was tot nog toe vrijwel geheel aan de historici voorbijgegaan, en Challener wijst terecht op het belang van bijvoorbeeld de informatie die verschaft werd door marine-officieren, die tijdens een crisis ter plaatse waren, en wier mening en inzicht dikwijls afweek van die der diplomaten en consuls. Bovendien waren het uiteraard in de meeste gevallen de militairen zelf, die het vuile werk moesten doen. De militaire dimensie is van nog ruimer belang, wanneer men bedenkt, dat vooral de eerste helft van de periode overschaduwd werd door het zoeken (in beide gebieden) naar geschikte plaatsen voor marinebases, waarbij de professionele overwegingen van de militairen van het grootste gewicht waren. Deze documentatie heeft Challener met onvoldoende gegevens uit andere bronnen aangevuld. Het gevolg hiervan is, dat de visie van zijn werk bijzonder nauw is, en, ondanks de ruime omvang en de grote hoeveelheid incidenten en crises die als voorbeeld gebruikt worden, niet beantwoordt aan de gestelde doeleinden. Het leert ons niets nieuws over het karakter of de drijfkrachten van de Amerikaanse politiek, en sommige interessante punten, als Hay's bereidheid een marinebasis in Korea te aanvaarden, raken niet de kern van de gestelde problemen. Meer dan eens geeft Challener dit zelf expliciet toe, door zijn admiraals en generaals blindelings de politieke lijn van Washington te laten volgen, terwijl het tevens duidelijk is, dat zij vaak geen enkel direkt aandeel hadden aan het feitelijke proces van besluitvorming aan de top, of het nu Hay, Roosevelt, Root of Wilson betrof. Dit is uiteraard geen verrassing, en had zeker geen boek van 400 bladzijden behoeft. Het beperkte van zijn conclusies is daarom zo frustrerend, omdat het complex van civiel-militaire verhoudingen (in die tijd door zoveel flamboyante persoonlijkheden gekleurd) veel ingewikkelder is dan uit Challener's beperkte materiaal kan blijken. Veelbetekend is het, dat hij weliswaar soms (maar onvoldoende) de Mahan Papers gebruikt, maar diens publieke rol geheel verwaarloosd heeft. Geen enkele van zijn geschriften wordt in de bibliografie genoemd, noch hun betekenis en invloed geanalyseerd, iets waar ondanks recente studies als W. LaFeber's "The New Empire" (van 1961, en ook al een veelzeggende omissie in de boekenlijst) nog heel wat over te zeggen zijn zou. Ook over het engere gebied, wat de militairen zelf bewoog in hun acties en wat hun oordeel over de Amerikaanse politiek was, heeft Challener ons weinig te zeggen. Wel geeft hij een schets van het algemene geestelijke klimaat van de tijd, gebouwd rond een (onvoldoende) discussie van Mahan's sociaal Darwinisme, maar juist hierin liggen veel elementen van de problematiek, waarvan hij een behandeling in het vooruitzicht stelt, maar er in zijn boek niet aan toe komt. Hoeveel meer had hij niet kunnen en moeten maken van Admiraal Dewey, de overwinnaar van Manila, langdurig voorzitter van de General Board, en schrijver van de meest stereotiepe memoranda! Dachten de militairen inderdaad, dat zij de uitvoerders waren van een godgegeven evangelie, zoals het hen door de profeet Mahan verklaard was? Vochten zij voor de eer van de vlag, of de zakken van de miljoeners, of beide? Beoogden zij, als hun Duitse collega's, voornamelijk het handhaven van een conservatieve maatschappijstructuur? Challener biedt ons geen antwoord op deze vragen. De betekenis van zijn boek is zeer beperkt, en door de soms verwarrende organisatie van zijn mozaiek-achtige onderwerp (niet altijd een strikte chronologie, overlappingen, merkwaardig genoeg soms te weinig detail), is het niet doeltreffend. Daar hij zich niet met 'naval policy' (zoals die door Marder, Bartlett, Roskill enz. bedreven wordt) als zodanig bezig houdt, had hij er beter aan gedaan zijn stof in enkele artikelen onder te brengen, of meer structuur aan te brengen door bijvoorbeeld 'gunboat diplomacy' als centraal thema te gebruiken en dan ter vergelijking en inspiratie recent Brits werk

op dit gebied te gebruiken.

Enkele storende fouten zijn in de tekst blijven staan (het Tacna-Arica dispuut betrof, naast Chili en Peru, Bolivia, en niet Ecuador). Het meest verbazende is nog wel, dat in een boek dat voor een groot deel is gebouwd rond een discussie van de strategische positie van de Verenigde Staten en de mogelijke vestiging van marinebases op of nabij haar vitale zeeroutes, geen kaarten en plattegronden zijn opgenomen: een volmaakt gebrek aan begrip van schrijver en uitgever.

F. J. A. Broeze.

MALLMANN SHOWELL, J. P., U-boats under the swastika. An introduction to German submarines 1935-1945. Shepperton/Surrey, Ian Allan, 1973, 167 blz., gefll., £ 4.50. Dit boek met zijn vrij bescheiden titel en dito omvang is een verrassing. Tussen de vloed van literatuur over het duitse onderzeebootwapen kwamen wij tot nu toe nog nimmer een publicatie tegen die in zo'n betrekkelijk kort bestek een dergelijke hoeveelheid uiterst nauwkeurige informatie in woord en beeld verstrekke, met talrijke bijzonderheden die in vrijwel geen enkel ander boek te vinden zijn. De veelal niet ongegronde vrees, dat een engels werk over een Duits onderwerp behept zal zijn met de nodige slordigheden, niet in de laatste plaats ten aanzien van spellingfouten en onjuist vertaalde begrippen, wijkt al heel snel zodra men weet dat de schrijver de (tot Engelsman genaturaliseerde?) zoon is van een "Diesel Obermachinist" aan boord van U 377, welke boot in januari 1944 ergens op de Atlantische oceaan als vermist beschouwd moest worden. De oorzaak van deze verdwijning werd nooit opgehelderd, doch de naspeuringen van de auteur leverden hem een formidabele hoeveelheid feitenmateriaal van algemene aard op, waaruit dit werkelijk unieke boek ontstond.

Deze achtergrondinformatie staat niet in de inleiding, maar valt te putten uit enkele regels tekst op de stofomslag en wordt verder duidelijk uit enige brieven en wat foto's, die echter niet zozeer omwille van schrijvers vader opgenomen zijn, doch uitsluitend met de bedoeling om onder meer het leven aan boord te belichten. In de verantwoording aan het begin van zijn boek maakt Malmann Showell gewag van de hulp die hij zowel van Duitse als Engelse (en ook Nederlandse) zijde mocht ondervinden. Men komt daarbij heel bekende namen tegen, die hoge verwachtingen oproepen. En die worden van begin tot eind waargemaakt ook.

Het eerste hoofdstuk over de hergeboorte van het Duitse onderzeebootwapen na 1918 is al meteen een goed voorbeeld (bovendien is het voor ons Nederlanders van belang omdat een groot deel van de, door het verdrag van Versailles verboden en dus geheime voorbereidingen, zich in Nederland afspeelde). Recensent, die zelf in resp. Ons Zeewezen en de U.S. Naval Institute Proceedings deze vrij lang wat duister gebleven affaires trachtte te belichten, kan beamen dat dit hoofdstuk bondige, doch voortreffelijke informatie bevat. In de volgende hoofdstukken worden het begin van de Tweede wereldoorlog, de strijd op de Atlantische oceaan en die in andere wereldzeeën ver weg van de konvoiroutes, de organisatie van het U-bootwapen, de opleidingen en de radarontwikkeling behandeld. Een en ander met een grote precisie in de tekst, met kaarten en een veelheid aan illustraties, die recensent op een enkele uitzondering na nooit eerder tegenkwam. Om er slechts een greep uit te doen: talrijke detailopnamen van onderzeeboottorens en interieurs, kennelijk afkomstig uit privébezit, die de strenge censuur nooit gepasseerd zijn; foto's (blz. 55) van een Schiffsstammabteilung, gevestigd in een Breda'se kazerne, alwaar de basisopleiding plaatsvond, enz.

Vervolgens komen de boten zelf aan bod, met technische informatie in de vorm van tekst, tabellen, goede foto's en voortreffelijke zij aanzichten, doorsneden en detailtekeningen, ook van de dwergtypen. Het hoofdstuk over de mannen en het leven aan boord tijdens patrouilles roept ondanks de in dit kader noodzakelijke beknoptheid een aantal indrukken op, waarin menig schrijver van onderzeebootbelevissen zelfs na honderden bladzijden nog maar nauwelijks slaagt. Heel nuchter en zakelijk technisch wordt de lezer bijna terloops geconfronteerd met de onvermoede mogelijkheden (en soms fatale hebbelijkheden) van de enige w.c. aan boord, om maar één van de vele details aan te roeren.

Met het einde van het onderzeebootwapen, een korte chronologische tabel, een overzicht van de toreninsignes, een verklarende woordenlijst en een literaturopgave eindigt dit

boek, dat zonder meer tot de beste publicaties gerekend kan worden die over deze materie het licht zagen.

G.J. van Nimwegen.

ELJK, G.C. van, Stichting Zeekadetkorps "Gouda" 1949-18. 2. 1974, Gouda, Stichting Zeekadetkorps, 1974, 84 blz., geïll.

De schrijver, secretaris van de afdeling "Gouda" van "Onze Vloot", had reeds in 1946 een plan bij deze vereniging ingediend, om tot uitbreiding van het ledenaantal te komen door middel van een op te richten maritieme jeugdvereniging. Toen in 1948 de marineleiding een harer officieren de opdracht gaf, te trachten een zeekadetkorps op te richten, vonden de beide heren elkaar en in 1949 werd het Zeekadetkorps "Gouda" als eerste van de tien thans in Nederland bestaande korpsen opgericht. Daarvóór was een andere poging mislukt, die de Engelse Seacadets had willen navolgen, een organisatie welke de jongens voorbereidt op een zeevarende functie.

Het Goudse korps heeft kennelijk een ander doel doch dit wordt niet met zoveel woorden omschreven; evenmin wordt een paragraaf gewijd aan de organisatie en werkwijze. Het is het dagelijkse wel en wee dat hier uitvoerig wordt beschreven. Dat een dergelijke, met niets begonnen, stichting heel wat energie en opoffering van de leiders en enthousiaste van de jongens heeft gevergd, laat zich begrijpen. In deze 25 jaren hebben 390 jongens enige tijd deel van het korps uitgemaakt, een aantal dat voor een plaatselijke vereniging heel mooi is. Het wekt voldoening, dat flinke organisatoren te Gouda er in zijn geslaagd, zovelen met het varen te doen kennismaken.

R.E.J. Weber.

Nieuwe boeken en artikelen

Zie voor de volledige titels van de hieronder in afgekorte vorm aangeduide tijdschriften: Mededelingen nr. 29 (oktober 1974) blz. 54.

Woordenboeken en encyclopedieën

HOGG, P.C., The African slave trade: its suppression: a classified and annotated bibliography of books, pamphlets and periodical articles. Londen, Cass, 1973, 427 blz., £ 12,50.

MARITIEM JOURNAAL 74. Jaarlijks verschijnend informatie- en dokumentatiewerk op maritiem gebied voor Nederland en België. Red. R. Hazelhoff Roelfzema-Kromhout. Bussum, de Boer, 1974, 296 blz., geïll., f 45,-.

SANDERSON, M., Sea battles: a reference guide. Newton Abbot, David & Charles, 1974, 160 blz., £ 6,50.

Algemeen

ANSTEY, R., The Atlantic slave trade and British abolition 1760-1810. Londen, Macmillan, 1974 (Cambridge Commonwealth Series), 280 blz., geïll., £ 7,50.

BRAKEL, J.P. van, Katwijkse knipsels. Grepen uit geschiedenis en volksleven van de beide Katwijken. Katwijk, Genootschap "Oud Katwijk", 1974, 144 blz., geïll., f 12,50.

BURMESTER, H., Mit der "Pamir" um Kap Horn. Oldenburg, Stalling, 1974, 219 blz., geïll., DM 24,80.

CARTER, A., Neutrality or commitment: the evolution of Dutch foreign policy 1667/1795. Londen, Sidgwick, 1975, 224 blz., geïll., £ 3,25.

CATALOGUS. Schiffe und Küsten auf Fliesen und Grafik. Sammlung Stettner. Aurich, Verlag Ostfriesische Landschaft, 1974 (Einzelschrift nr. 15), 84 blz., geïll.

CATALOGUS. Spelevaren: veertig jaar watersportvereniging "De Schelde" te Bergen op Zoom. Bergen o.Z., 1974, (20)blz., geïll.

COLWELL, M., Ships and seafarers in Australian waters (periode na 1800; o.a. wal-visvaart en emigrantenschepen). Melbourne, Lansdowne Press, 1974, 127 blz., geïll.

COSGRAVE, P., Churchill at war - alone, 1939-1940. Londen, Collins, 1975, 384 blz., £ 4,95.

DAVIES, K.G., The North Atlantic world in the 17th century. (Ontwikkeling van de eerste activiteiten van Engeland, Frankrijk en Nederland t.a.v. West-Afrika, het Caraïbisch gebied en Noord-Amerika; deel 4 van "Europe and the world in the age of expansion" onder red. van B.C. Shafer). Londen, Oxford U.P., 1974, 368 blz., geïll., £ 5,50.

ESCLAVAGE. Actes du colloque sur l'esclavage (1972). Parijs, Presses Universitaires, 1974 (Annales Littéraires de l'Université de Besançon, vol. 163), 393 blz., FF 95,-.

FARRANT, L., Tippu Tip and the East African slave trade. A biography of Hamed bin Muhammed. Londen, Hamish Hamilton, 1975, 160 blz., geïll., £ 4,50.

FOWLES, J. (ed.), Shipwreck! (Een aantal foto's van sinds 1860 op de kusten van de Scilly Isles en west-Cornwall vergane schepen). Londen, Cape, 1974, geïll., £ 2,50.

GREENBLATT, S.J., Sir Walter Raleigh: the Renaissance man and his roles. Londen, Yale U.P., 1974, 209 blz., geïll., £ 2,95.

GREENHILL, B. (ed.), A Victorian maritime album: 100 photographs from the Francis Frith Collection at the National Maritime Museum. Barr Hill/Cambr., Patrick Stephens, 1974, 144 blz., geïll., £ 5,50.

HAFFENDEN, Ph.S., New England in the English nation, 1689-1713. Londen, Clarendon, 1974, 328 blz., £ 5,75.

HARGREAVES, J.D., West Africa partitioned. Vol. 1: The loaded pause, 1885-1889. (Europese kolonisering van West-Afrika in de laatste vijftien jaar van de 19e eeuw). Londen, Heinemann, 1974, £ 5,50.

HURST, A.A., Arthur Briscoe - marine artist. Brighton, Teredo Books, 1974, 432 blz., geïll., £ 19,60.

JANSMA, T.S., Tekst en uitleg. Historische opstellen aangeboden aan de schrijver bij zijn aftreden als hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Den Haag, Nijhoff, 1974,

25 + 255 blz., geïll., f 59,80 (o.a. De betekenis van Rotterdam en Dordrecht omstreeks het midden der 16e eeuw; Olivier Brunel te Dordrecht).

KENNEDY, D.H., Ship names: origins and usages during 45 centuries. Charlottesville/Virg., U.P., 1974, 186 blz., geïll., \$ 7,95.

KIST, J.B. e.a., Musket, roer & pistolet. Zeventiende-eeuws wapenhandwerk in de lage landen. Den Haag, Gaade, 1974, 176 blz., geïll., f 25,-.

MAGNUSSON, M., Viking expansion westwards. Londen, The Bodley Head, 1974, 152 blz., geïll., £ 1,95.

MARINER'S MIRROR, THE, Index to vols. 36-55. Compiled by E. Rolfe. Greenwich, 1974, 188 blz.

MCNEILL, W.H., Venice: the hinge of Europe 1081-1797. Londen, Chicago U.P., 1974, 334 blz., £ 5,40.

MORRISON, I., The North Sea earles: the Shetland/Viking archeological expedition. Londen, Gentry Books, 1973, 148 blz., geïll., £ 3,55.

RANDIER, J., Scheepsantiek. (Uit het frans vertaald door Th.W. Ferguson). Bussum, de Boer, 1974, 223 blz., geïll., f 75,-.

RAVESTYEN, L.J.C.J. van, Rotterdam in de 18e en 19e eeuw. Schiedam, Schie-Pers, 1974 (herdruk ed. resp. 1924 en 1933), 504 blz., geïll., map met krtn., f 125,-.

RIED, W., Deutsche Segelschiffahrt seit 1470. München, Lehmanns, 1974, 272 blz., geïll., DM 75,-.

SAVELE, M., Empires to nations: expansion in America 1713-1824. (Ontwikkeling van de engelse, franse, nederlandse, spaanse en portugese bezittingen op het westelijk halfrond; deel 5 van "Europe and the world in the age of expansion" onder red. van B.C. Shafer). Londen, Oxford U.P., 1974, 384 blz., geïll., £ 5,95.

SCHEPER, B., Die Niederlande und der Unterweserraum. Bonn, Kulturabteilung der Kgl. Niederländische Botschaft, z.j. (Reihe "Nachbarn", nr. 14), 40 blz., geïll.

SCHUTTE, G.J., De nederlandse patriotten en de koloniën. Een onderzoek naar hun denkbeelden en optreden 1770-1800. Groningen, Tj. Willink, 1974, 230 blz., f 36,-.

SODENKAMP, R., Scheepsrampen, 1945 tot heden. Bussum, de Boer, 1974, 160 blz., geïll., f 37,50.

STARK, W., Lübeck und Danzig in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts. Keulen, Böhlau, 1973, 275 blz., DM 27,50.

VILLIERS, A., Vanished fleets: sea stories from old Van Diemen's Land. Barr Hill/Cambr., P. Stephens, 1974 (herdr.ed. 1931), 320 blz., geïll., £ 4,50.

WIEGANDT, J., Die Merchants Adventurers' Company auf dem Kontinent zur Zeit der Tudors und Stuarts. Kiel, Muhlau, 1973 (Beiträge zur Sozial- u. Wirtschaftsgeschichte, 4), 229 blz., DM 16,-.

WISMES, A. de, La vie quotidienne dans les ports Brétons aux 17e et 18e siècles à Nantes, Brest, St. Malo et Lorient. Parijs, Hachette, 1973, 224 blz., geïll., FF 26,-.

ANDREW, C.M., The French colonial party and French colonial war aims 1714-1918. Hist. Journ. 17(1974)79-106.

ANDREWS, K.R., Caribbean rivalry and the Anglo-Spanish peace of 1604. Historia 59(1974)1-17.

AUFHAUSER, R.K., Profitability of slavery in the British Caribbean. Journ. Intern. History 5(1974/75)1, 45-67.

BACHRACH, A.G.H., J.M.W. Turner's "this made me a painter": a note on visual perception and representational accuracy. Light and sight, 1974, 41-61.

BANGS, J.D., Watergeuzen bij Noordwijk en Katwijk - pasen 1571. In: Leiden '74 - leven in oorlogstijd in de tweede helft van de 16e eeuw (Leiden, Stedelijk Museum De Lakenhal, 1974), 123-125.

BERGGREEN, B., Identifisering av fartøypotretter (met eng. samenvatting: the identification of ship portraits). Jrb. Norsk Sjøfartsmuseum/Oslo, 1973, 73-100.

BOUDRIOT, J., L'intérieur du port de Marseille vue du Pavillon de l'Horloge du Parc, par Joseph Vernet (1754). Nep 115(1974)1-12.

CARRIERES, M., Henry Paschal de Rochegude (1741-1834), amiral philologue. Nep 115(1974)13-16.

DORP, J. van, J.P. v.d. Voort, Het Visserijmuseum te Vlaardingen. Holland 6(1974) 269-287.

HAAS, C. de, Henry Ford's mislukte Kerstmissie 1915. BW 29(1974)374.

HAZELHOFF ROELFZEMA, H., De scheepvaartmusea in 1973. In: Maritiem Journaal 74, 148-158.

JONG, C. de, Een echt portret en twee vermeende afbeeldingen van Jan van Riebeeck. Historia 18(1973)234-237.

KLOSTER, J., Endel aspekter ved bevaringen av skonnerten "Svanen" (met eng. samenvatting: some aspects on the preservation of the schooner "Svanen"). Jrb. Norsk Sjøfartsmuseum/Oslo, 1973, 39-52.

KOTARSKI, E., Professor Roman Pollak: jako badacz marynistyki polskiej (met eng. samenvatting: Prof. R.P. as investigator and critical reviewer of Polish marine literature). Nautologia 9(1974)1-2, 15-20.

LAP, B.C.W., Ramtorenschip 2e klasse "Buffel", 1868. Eerste grote museumschip in Nederland? Holland 6(1974)298-306.

LEEUWENBURGH, Th., Klaas Zwaan. Visserszoon en kunstschilder. Tagrijn 1974, 2, 32-33.

MACKENZIE, K., Some British reactions to German colonial methods 1885-1907. Hist. Journ. 17(1974)165-175.

MARTIN, B., Aussenhandel und Aussenpolitik Englands unter Cromwell. Hist. Zeitschrift 218(1974)571-592.

MEERBEECK, L. de, Les archives de l'administration de la marine aux archives générales du royaume. In: Econ. Gesch. België, 1973, II, 203, 222.

MULLER-WILLE, M., Boatgraves in northern Europe. IJNA 3(1974)187-204.

PICTORIAL SUPPLEMENT. Steamship paintings of Antonio Gasparo Nicolo Jacobsen (1850-1921). Vol. 6 AN 34(1974)258-259.

POLLITT, R., John Hawkins' troublesome voyages: merchants, bureaucrats and the origins of the slave trade. Journ. of British Studies 12(1973)2.

POOL, B., Sir William Coventry: Pepys's mentor. HT 24(1974)104-111.

POWER, R.H., Drake's landing in California: a case for San Francisco Bay. Calif. Hist. Quarterly 52(1973)2.

QUINN, D.B., James I and the beginnings of empire in America. Journ. of Imp. and Commonw. Hist. 2(1974)135-152.

STOCKWELL, A.J., Colonial planning during WW II: the case of Malaya. Journ. of Imp. and Commonw. Hist. 2(1974)333-351.

TOPOLSKI, J., Commerce des denrées agricoles et croissance économique de la zone baltique aux XVIIe et XVIIIe siècles. Annales, Economies, Sociétés, Civilisations 29(1974)425-435.

TROUT, A., The Seine: lifeline to Paris. HT 24(1974)640-647.

TUCZYNSKI, J., Marynistyka a kultura morska (met eng. samenvatting: maritime culture: literature, painting, music). Nautologia 9(1974)1-2, 7-14.

VICHOT, J., Souvenirs d'un amiral, par l'amiral Jurien de la Gravière (vervolg). Nep 115(1974)17-48, 116(1974)29-52.

Marine

BOXER, C.R., The Anglo-Dutch wars of the 17th century. Londen, HMSO, 1974, 64 blz. geïll., £ 1,50 (pb).

CARRE, A. (ed), Mémoires du Chevalier de Cotignon, Officier de la Marine du Roi, Gentilhomme Nivernais 1780-1792. Grenoble, Editions des 4 Seigneurs, 1975, FF 95,-.

FRERE-COOK, G., The attacks on the "Tirpitz". Annapolis/Maryland, USNI Press, 1974, 112 blz., geïll., \$ 7,50.

GEMZELL, C.A., Organization, conflict and innovation. A study of German naval strategic planning 1888-1940. Lund/Sweden, U.P., 1973 (Lund Studies in Intern. History vol. 4), £ 12,45 (pb).

GUILMARTIN, J.F., Gunpowder and galleys. Changing technology and Mediterranean warfare at sea in the 16th century. Londen, Cambridge U.P., 1974, 328 blz., geïll., £ 7,90.

HOYT, E.P., Raider wolf: the voyage of captain Nerger 1916-1918. Londen, A. Barker, 1974, £ 2,25.

JANE, J.E. Moore (ed), Jane's fighting ships 1974/75. Londen, Macdonald & Jane, 1974,

- 870 blz., geïll., £ 16,50.
- LEGGETT, E., The Corfu incident: the mining of the destroyers "Saumarez" and "Volage", October 1946. Londen, Seeley Service, 1974, £ 3,75.
- MARDER, A.J., From the Dardanelles to Oran. Studies of the Royal Navy in war and peace 1915-1940. Londen, Oxford U.P., 1974, 301 blz., geïll., £ 6,50.
- MCLAUGHLIN, R., The escape of the "Goeben". Prelude to Gallipoli. New York, Charles Scribner's Sons, 1974, 192 blz., geïll., \$ 7,95.
- MILLER, N., Sea of glory. The continental navy fights for independence 1775-1783. New York, David Mackay, 1974, 572 blz., geïll., \$ 12,95.
- MITCHELL, D.W., A history of Russian and Soviet sea power. Londen, Deutsch, 1974, 657 blz., geïll., £ 6,50.
- MONDFELD, W. zu, Ruder hart backbord: Aufmarsch und Verlauf der Viertageschlacht 1666. Würzburg, Arena Verlag, 1974, 147 blz., geïll.
- PADFIELD, P., The great naval race (duits-Engelse maritieme rivaliteit tussen 1890-1914). Londen, Hart-Davis, 1974, 396 blz., geïll., £ 5,75.
- PEILLARD, L., La bataille de l'Atlantique. Parijs, Robert Laffont, 1974, 375 blz., geïll.
- RUGE, F., Im Küstenvorfeld. Minensuche-Geleit-U-Bootjagd-Vorpostendienst. München, Lehmanns, 1974 (Wehrwissenschaftliche Berichte nr. 15), 144 blz., geïll., DM 20,-.
- SCHROEDER, W., Minenschiffe 1939-1945. Herford, Koehlers, 1974, 260 blz., geïll., DM 89,-.
- SEEMACHT, Eine Seekriegsgeschichte von der Antike bis zur Gegenwart. Onder red. van E.B. Potter, e.a. München, Lehmanns, 1974, 1170 blz., geïll., plm. DM 200,-.
- SMITH, P.C., The battles of the Malta Striking Force. Londen, I. Allen, 1974, geïll., £ 2,60.
- STEINMETZ, H.-O., Bismarck und die deutsche marine. Herford, Koehlers, 1974, 112 blz., geïll., DM 19,90.
- TROTTER, W., The Royal Navy in old photographs 1850-1914. Londen, Dent, 1974, 192 blz., geïll., £ 3,75.
- VINTRAS, R.E., The Portuguese connection (geheime portugees-Engelse onderhandelingen over gebruik van de Azoren als basis tegen Duitse U-boten; WO II). Londen, Bachman, 1975, 199 blz., geïll., £ 3,50.
- WARNER, D. & P., The tide at sunrise: a history of the Russo-Japanese war. New York, Charterhouse Books, 1974, 640 blz., geïll., \$ 15,95.
- WEYERS, A. Bredt (ed), Weyers Taschenbuch der Kriegsflotten 1943-44. München, Lehmanns, 1974, 590 blz., geïll., DM 48,-.
- BOOY, A. de, Herinneringen aan de reis van Hr. Ms. "Karel Doorman" naar Nederlands Oost-Indië (1946/47). Verolme Nieuws 18(1974)9/10, 96-102.
- BOSSCHER, Ph. M., De kroon op het werk... Iets over de historische betekenis van de slag bij Kijkduin. In: Maritiem Journaal 74, 172-177.
- BROCKMAN, E., The signal code of the galleys of Malta. MM 60(1974)409-422.
- CROSS, A.G., Samuel Greig, Catherine the Great's Scottish admiral. MM 84(1974) 251-265.
- CROWHURST, R.P., D'Estaing's cruise in the Indian Ocean: a landmark in privateering voyages. Studia 35(1973)53-66.
- DORGEIST, Th., Poland: losses in war/merchant vessel during the period 1.9.39 - 31.12.39. BS 25(1974)137-63.
- HOSMAR, J., Cornelis Cruys bouwde russische vloot op. Amsterdammer in dienst van tsaar Peter de Grote. Ons Amsterdam 26(1974)258-263.
- LACROIX, E., The Imperial Japanese Navy 1922-936. BS 25(1974)25-35, 117-126.
- LETROSNE, J., Considérations sur deux planches d'uniformes de marine. Nep 115(1974) 57-68.
- MARINI, A.J., The rams that never were: the Laird rams crisis, july/sept. 1865. NRJ 20(1974)129-133.
- MORGAN, M., The remarkable frigate "L'Insurgent", 1796-1800. NRJ 20(1974)134-137.
- MUNCHING, L.L. von, Operatie Kopenhagen (Het leggen van mijnen voor Kaapstad door de Duitse hulp-mijnenlegger "Doggerbank", mrt. 1942). Zeewezen 63(1974)12, 7-11.
- N.N., Van kaper tot beschermer (Korte geschiedenis van het fregat). Verolme Nieuws 18(1974)7/8, 2-15.
- NUBOER, J.W.F., Het voorspel van de Japanse oorlog. Marineblad 84(1974)587-601, 669-683.
- OOSTEN, F.C. van, Nederland en zijn zeemacht in het verleden. In: Maritiem Journaal 74, 169-171.
- PRESTON, A., The end of the Victorian navy. MM 60(1974)363-381.
- PUGH, N.P., The jubilee naval review of 1935. Sea Breezes 48(1974)583-586.
- REIBEL, D.B., The British navy on the Upper Great Lakes 1760-1789. Niagara Frontier 20(1973)2.
- RUNYAN, T.J. (ed.), A fourteenth century cordage account for the King's ships. MM 60(1974)311-328.
- SILVERSTONE, P., The Chinese navy 1870-1937. BS 25(1974)82-89.
- SMYTHE, D., (Major General John J.) Pershing goes "over there": the "Baltic" trip (1917). AN 34(1974)262-274.
- SYRETT, D., Lord George Germain and the protection of military storeships 1775-1778. MM 60(1974)395-405.
- TIMEWELL, H.C., The loss of HMS "Viper", 3.8.1901. MM 60(1974)287-292.
- TOWLE, P.A., The effect of the Russo-Japanese war on British naval policy. MM 60(1974)383-394.

Koopvaardij

- ANSTEY, R., The Atlantic slave trade and British abolition 1760-1810. Londen, Macmillan, 1975, 472 blz., £ 10,-.
- BARBANCE, M., Scheepvaart in de negentiende eeuw. Bussum, de Boer, 1975, 160 blz., geïll., f 45,-.
- CHUBB, H.J., C.L.D. Duckworth, The Irrawaddy Flotilla Company Limited 1865-1950. Greenwich, National Maritime Museum, 1973 (Maritime Monographs and Reports no. 7), 218 blz., geïll.
- PEDLER, F., The lion and the unicorn in Africa. A history of the United Africa Company to 1929. Londen, Heinemann, 1974, 320 blz., geïll., £ 6,50.
- PRICE, J.M., France and the Chesapeake. A history of the French tobacco monopoly 1674-1791, and its relations to the British and American tobacco trade. Ann Arbor/Mich., U.P., 1974, 2 dln., 1239 blz., \$ 35,-.
- SCHMELZKOPF, R., Die deutsche Handelsschiffahrt 1919-1939. Oldenburg, Stalling, 1974, 276 blz., geïll., DM 45,-.
- WITTHOFT, H.J., Hapag-Lloyd. Über ein Jahrhundert weltweite deutsche Seeschiffahrt im Bild. Herford, Koehlers, 1974, 160 blz., geïll., DM 48,-.
- ACDA, G.M.W., Datema, Groningen. Het levenswerk van Joh. Datema, telg uit een puur Gronings zeemansgeslacht. BW 29(1974)274-278.
- BADER, Th.M., Before the gold fleets: trade and relations between Chile and Australia 1830-1848. Journ. of Latin American Studies 6(1974)1, 35-38.
- BLANDFORD, Th.R., The Clyde Line 1844-1944. SB 31(1974)131-140.
- BLUE, A., (Steamship services) In China Seas. Ships Monthly 9(1974)9, 14-18.
- BONSOR, N.R.P., Story of the Allan Line (Glasgow, eerste helft 19e eeuw). Sea Breezes 49(1975)1, 27-38.
- BORSTLAP, K., Rotterdam en de zeesleepvaart. Rotterdams Jrb., 1974, 271-280.
- BRATHEN, D.T., Norsk skipsfart ca. 1860-1875 (met eng. samenvatting). Jrb. Norsk Sjøfartsmuseum/Oslo, 1973, 101-187.
- COOPER, M., Richard Cocks, English merchant in Japan 1613-1623. HT 24(1974) 265-274.
- DEGRYSE, R., De Vlaamse westvaart en de Engelse represailles omstreeks 1378. Hand. Mij. voor Gesch. en Oudheidk. te Gent 27(1973)193-239.
- HAAS, C. de, Geen eeuwfeest voor (de) Red Star (Line, opgericht 1873). BW 29(1974)368-371.
- KELLENBENZ, H., The economic significance of the Archangel route (from the late 16th to the late 18th century). Journ. of European Econ. Hist. 2(1973)541-581.
- KOEN, E.M., Notarial records relating to the Portuguese Jews in Amsterdam up to

1639. *Studia Rosenthaliana* 8(1974)300-307.

LANGERAAR, W., Luctor et emergo (Een historische beschouwing over de nederlandse koopvaardijvloot, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van buitengewoon hoogleraar aan de afd. Scheepsbouw- en Vliegtuigbouwkunde van de TH/Delft, 27.3.1974), *Intermediair* 10(1974)32, 43-49.

MCROBERTS, J., John Herron: pionier shipowner. *Sea Breezes* 48(1974)603-614, 668-680.

POHL, H., Quantitative Quellen zum Handel zwischen Antwerpen und Portugal am Ende des 16. und zu Beginn des 17-Jahrhunderts, und Probleme ihrer Auswertung. In: *Econ. Gesch. België*, I, 1973, 357-374.

ROETEMEYER, H.J.M., Per zeilschip naar Oost-Indië en Amerika. Negentiende eeuw tussen franse tijd en stoomvaart. *Ons Amsterdam* 26(1974)270-281.

SCARCERIAUX, P., Merchant ships lost under Panamanian flag during WW II. *BS* 25(1974)93-103.

STOLS, E., Bronnen voor de geschiedenis van de zuidnederlandse handel met Spanje en Portugal (15e/18e eeuw). In: *Econ. Gesch. België*, I, 1973, 375-385.

STRUICK, J.E.A.L., De Hanze en de Nederlanden. *SH* 9(1974)662-671.

WILSON, R.M., The P & O Straths. *Ships Monthly* 9(1974)9, 10-13.

Kustvaart/binnenvaart

BOOT, W.J.J., Maas en Merwe. *Geschiedenis van de Stoomboot-Reederij Fop Smit & Co. Amstelveen, W. van der Louw*, 1974, 97 blz., geïll., f 17,50.

NUSTELING, H.P.H., De Rijnvaart in het tijdperk van stoom en steenkool 1831-1914. Een studie van het goederenverkeer en de verkeerspolitiek in de Rijndelta en het achterland, mede i.v.m. de opkomst van de spoorwegen en de concurrentie van vreemde zeehavens. *Amsterdam, Holland U.P.*, 1974 (proefschrift Nijmegen), 21 + 540 blz., f 67,60.

SCHAWACHT, J.H., Schiffahrt und Güterverkehr zwischen den Häfen des deutschen Niederrheins (insbesondere Köln) und Rotterdam vom Ende des 18. bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts (1794-1850/1). *Keulen, Rheinisch-Westfälisches Wirtschaftsarchiv.*, 1973 (Schriften, Bnd. 26), 247 blz., DM 30,50.

Visserij

CLARK, R., The longshoremen. A history of coastal fishermen and their vessels. *Newton Abbot, David & Charles*, 1974, geïll., f 3,50.

KREUZER, R., Fish and its place in culture. *FAO Technical Conference on Fishery Products, Tokio, dec. 1973. (FAO Document FP/73/R-22).*

PLAS, J. van der, En de Katwijkse vloot voer uit *Alphen aan de Rijn, Repro Holland*, 1974, (168)blz., geïll., f 16,50.

WINTERHOFF, E., Walfang in der Antarktis. *Hamburg, Stalling*, 1974, 234 blz., geïll., DM 45,-.

DEKKER, P., De bloeitijd van de walvisvaart op onze waddeneilanden. *Zeewezen* 63(1974)9, 23-26.

DEKKER, P., De Helderse en Huisduiner bevelhebbers ter walvisvaart in de 18e eeuw. *West-Frieslands Oud en Nieuw* 41(1974)129-165.

COULL, J.R., Faroese fish for prosperity. *Geogr. Magazine* 47(1974/75), 224-227.

DORLEIJN, P., De werf van de Gebrs. Nieuwboer (te Spakenburg). *Tagrijn* 1974, 2, 17-28.

DORLEIJN, P., Spakenburg en de visserij. *Tagrijn* 1974, 2, 3-10.

HOLSTEIN, J.D., De kokhanenvisserij in Nederland. *Visserij* 27(1974)483-493.

N.N., "De Eendracht". *Visserijvereniging te Spakenburg opgeheven (1884-1964).* *Tagrijn* 1974, 2, 13-15.

ROSENHOUSE, L., Whaling: from New Bedford to Sausolito. *The Compass* 44(1974)3, 28-33.

RULE, J., The British fisherman 1840-1914. *Bulletin of the Society for Study of Labour History* 27(1973)4.

SCHMITT, F.P., Thomas Welcome Roys: first whaler through the Bering Strait

(plm. 1850). *The Compass* 44(1974)3, 24-27.

ZUIDHOEK, A., Indiaanse walvisjagers van Vancouver Island. *BW* 30(1975)10-13.

Ontdekkings- en wetenschappelijke reizen

CAMERON, I., Antarctica - the last continent (Geschiedenis van de ontdekking van A. vanaf Fabian von Bellingshausen tot de eerste oversteek door de Britse A. expeditie). *Londen, Cassell*, 1974, 256 blz., geïll., f 6,-.

COLLIS, J.S., Christopher Columbus. *Londen, Ch. Knight*, 1974, 280 blz., geïll., f 3,50.

CREIGHTON, D., Towards the discovery of Canada (18 essays geschreven tussen 1933 en 1971). *Londen, Macmillan*, 1974, 316 blz., f 4,50.

CUMMING, W.P. e.a., The exploration of North America 1630-1776. *Londen, Elek*, 1974, 256 blz., geïll., f 15,-.

FERNANDEZ-ARNESTO, F., Christopher Columbus. *Londen, Weidenfeld & Nicolson*, 1974 (Great explorers series), 224 blz., geïll., f 2,95.

MORISON, S.E., The European discovery of America. The southern voyages 1492-1616. *New York etc., Oxford U.P.*, 1974, 758 blz., geïll., f 9,50 (pendant van het in 1971 verschenen deel "The northern voyages 500-1600").

PALUKA, F., The three voyages of captain Cook. *Princeton/N.J., U.P.*, 80 blz., geïll., \$ 6,-.

PRIESTLEY, R.E., Antarctic adventures: Scott's Northern Party (met voorwoord door Sir Vivian Fuchs). *Londen, C. Hurst*, 1974, 382 blz., geïll., f 7,50.

SAVOURS, A. (ed), Scott's last voyage through the Antarctic camera of Herbert Ponting. *Londen, Sidgwick & Jackson*, 1974, 160 blz., geïll., f 3,95.

SILVEIRA DE BRAGANZA, R.L. de, Ch. Oakes (ed), The Hill Collection of Pacific voyages. *San Diego/Calif., U.P.*, 1974, 15 + 333 blz., geïll., \$ 32,-.

RIESENBERG, S.H., Six Pacific island discoveries. *AN* 34(1974)249-257.

Loods-, bergings- en reddingwezen

BEAVER, P., A history of lighthouses. *Londen, P. Davies*, 1974, 158 blz., geïll., f 2,75.

CATALOGUS. 150 Reddingsjaren. *Catalogus voor de tentoonstelling "Ontmoeting met het reddingswezen"*. *Amsterdam, 't Koggeschip*, 1974, 64 blz., geïll., f 3,-.

MALSTER, R., Saved from the sea. *Lavenham, Terence Dalton*, 1974, 158 blz., geïll., f 2,75.

DIRKZWAGER, J.M., De ramp met de "Adder" en de geschiedenis van de "Bergingsmaatschappij". *Roering* 11(1974)96-99.

HOWARTH, B., Saving life at sea. *HT* 24(1974)190-197.

WERKMAN, E., Anderhalve eeuw redden. *SH* 9(1974)642-649.

Watersport

SAUNDERS, M., The Walkabouts (reis van het 10 meter lange jacht "Walkabout" van Mozambique via Zuid-Afrika en West-Indië naar Engeland). *Londen, Gollancz*, 1975, 256 blz., geïll., f 3,50.

GRAAF, P.M. de, Honderdjarige "De Amstel" in 699-jarig Amsterdam. *Roei- en zeilvereniging viert eeuwfeest.* *Ons Amsterdam* 26(1974)226-232.

De zeevarende

BELL, R.C. (ed), Diaries from the days of sail. *Londen, Barrie & Jenkins*, 1974, 160 blz., f 4,-.

LLOYD, A.L. (ed), John Ashton: real sailor songs. *Londen, Broadsheet King*, 1974, f 6,-.

PACK, S.W.C., (Admiral Lord) Cunningham (of Hyndhope) the commander. Londen, Batsford, 1974, 360 blz., geïll., £ 6,50.

PIPER, S., The north ships: life of a trawlerman. Newton Abbot, David & Charles, 1974, geïll., £ 3,95.

SHANKLAND, P., Byron of the "Wager" (muitenrij aan boord van de "Wager" in 1740, en stranding van het schip op de kust van Vuurland). Londen, Collins, 1974, 288 blz., geïll., £ 3,50.

WATERWEG. Werkers aan de Waterweg. Reeks 2: tien profielen. Rotterdam, Donia Pers, 1974, 10 katernen, geïll., f 23,40. (A.J. Teychiné Stakenburg - Frans Swart-touw; W. de Regt - Pieter Adrianus Bos; M. Mooy - D.G. van Beuningen; A.J. Teychiné S. - Dirk Valstar; F.A.M. Schoone - Jan Hudig; G.-J. Laan - Willem Josef Hasekamp; H. Lambermont - Hendrik Hubertus de Klerk; J. Dijkstra - Philippus van Ommeren; B. Oosterwijk - Adriaan van der Klooster; G. Krul - Hein Mol).

WHEELER, G.E., Admiral William Veazie Pratt, U.S. Navy: a sailor's life. Washington/D.C., U.S. Government Printing Office, 1974, 456 blz., geïll., \$ 8,30.

BRULJN, J.R., Dutch men-of-war: those on board 1700-1750. Acta Historiae Neerlandicae 7(1974)88-121.

CHURCHOUSE, J., The diary of a second mate. MM 60(1974)423-430.

GOOSSENS, L.A.M., Benoeming van de vlootpastoor, 1918. Marineblad 84(1974)889-913.

HOSMAR, J., Vriezenveen's Kooykershuis - trefpunt der schippers. Zeewezen 63(1974) 11, 30-34.

KAMPEN, A. van, Ernst Wilhelm Lamberty... "master in unlimited waters". Een Nederlands zeeman in de Pacific. BW 29(1974)378-382.

KANE, R., Sailors and whalers: lakemen of Pultneyville. AN 34(1974)243-248.

RANDIER, J., La vie quotidienne à bord des grands voiliers français 1880/1930. Le petit perroquet 14(1974)40-53.

SCHARNHARDT, F., Stuurmansleerling in de 30-er jaren. De hadji-reizen van de "Kongsi Kapal Hadji Daendels". BW 29(1974)306-311.

WATERS, H., King of "rum row" (Bill McCoy, amerikaans dranksmokkelaar 1920/1933). The Compass 44(1974)4, 31-37.

WATSON, P.S., The diary of a matelot in HMAS "Perth", dec. 1940-jan. 1941. The Dog Watch 31(1974)17-30.

YATES, N., An apprentice works out his time (reis van de viermastbark "Kinrose-shire" van Hamburg naar Australië v.v. in 1909/1910). The Compass 44(1974)4, 13-19.

Het schip - scheepsbouw

ANSEL, W.D., Restoration of the smack "Emma C. Berry" at Mystic Seaport 1969/1971. Mystic/Conn., The Marine Historical Association, 1973, 94 blz., geïll., \$ 6,50.

BRENNECKE, J., Tanker. Vom Petroleumclipper zum Supertanker. Herford, Koehlers, 1974, 320 blz., geïll., DM 89,-.

CAMPBELL, G., China tea clippers. Londen, Adlard Coles, 1974, 168 blz., geïll., £ 6,-.

CRABTREE, R., Royal yachts of Europe in the 19th and 20th centuries. Newton Abbot, David & Charles, 1974, geïll., £ 3,95.

FOCK, H., Schnellboote. Vol. III, Die Nachkriegsentwicklung bis heute. Herford, Koehlers, 1974, 320 blz., geïll., DM 85,-.

FRY, E.C., The evolution of the lifeboat. Newton Abbot, David & Charles, 1974, geïll., £ 4,25.

HORTON, E., The illustrated history of the submarine. Londen, Sidgwick & Jackson, 1974, 160 blz., geïll., £ 3,50.

JANSEN, J.G., Nederlandse sleepboten. Alkmaar, De Alk, z.j., 112 blz., geïll., f 6,95.

KUTZLEBEN, F. von, e.a., Minenschiffe 1939-1945. Die geheimnisumwitterten Einsätze des "Mitternachtgeschwaders". Herford, Koehlers, 1974, 260 blz., geïll., DM 89,-.

MCCUSKER, J.J., "Alfred": the first Continental flagship 1775-1778. Washington/D.C., Smithsonian Institution, 1974, 24 blz., geïll.

MCGRAIL, S., E. McKee, The building and trials of the replica of an ancient boat: the Gokstad faering. Greenwich, National Maritime Museum, 1974 (Maritime Monographs & Reports, no. 11), 2 vols., 36 + 38 blz., geïll.

MELHORN, Ch.M., Two-block fox: the rise of the aircraft carrier 1911-1929. Annapolis/Maryl., USNI Press, 1974, 192 blz., geïll., \$ 14,50.

PARIS, E., Souvenirs de marine. Collection de plans ou dessins de navires et de bateaux anciens ou modernes, existants ou disparus etc. Grenoble, Editions des 4 Seigneurs, 1975 (herdr. van de 6-delige editie 1871 e.v. in 3 dln.), FF 250,- p.d.

PETREJUS, E.W., Het schip vaart uit. (19e eeuwse nederlandse zeilvaart). Bussum, de Boer, 1975, 256 blz., geïll., f 42,50.

PRESTON, A., Submarines since 1919 (Purnell's History of the World Wars Special). Londen, BPC Publishing Ltd., 1974, 64 blz., geïll., 60 p.

PROFILE WARSHIP. Windsor, Profile Publications Ltd., 1970 - (zie: Mededelingen Ned. Ver. v. Zeegesch., nr. 26), 1973, blz. 93) 40. HNMS "De Ruyter" (F.C. van Oosten).

ROSSLER, E., Geschichte des deutschen U-Bootbaus. München, Lehmanns, 1974, 448 blz., geïll., DM 80,-.

RUDOLPH, W., Inshore fishing craft of the southern Baltic from Holstein to Curonia. Greenwich, National Maritime Museum, 1974 (Maritime Monographs & Reports, no. 14), 32 blz., geïll.

SIMPER, R., Scottish sail: a forgotten era: trading schooners & coastal smacks 1850-1900. Newton Abbot, David & Charles, 1974, 180 blz., geïll., £ 3,50.

SLADE, W.J., B. Greenhill, Westcountry coasting ketches. Londen, Conway Maritime Press, 1974, 160 blz., geïll., £ 4,10.

SMITH, P., The Laforey destroyers. Londen, W. Kimber, 1974, 160 blz., geïll., £ 3,-.

TIMMERMANN, G., Das Schiffbau Handwerk. Hamburg, Altonaer Museum, 1974² (Schausammlungen des Altonaer Museums, Heft 3), 93 blz., geïll.

WALLER, W.F. (ed), HMS "Belfast". Londen, Macmillan, 1973, 32 blz., geïll., 45 p.

BAKER, W.A., (Bartholomew) Gosnold's "Concord" and her shallop. AN 34(1974) 231-242.

BAUM, K.J., Vierschrauben-Turbinendampfer "Vaterland" der HAPAG 1914-1938. Aus der Glanzzeit der Hamburg-Amerika-Linie. Das Logbuch 10(1974)47-59.

BELL, P., H/S "Mercurius", Storebaeltfartens første dampskib (met eng. samenvatting: the first steamship of the Great Belt Service, the paddle-steamer "M"). Jrb. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1974, 7-15.

BEYLEN, J. van, Een middeleeuws scheepsmodel uit aardewerk, gevonden te Antwerpen. Tijdschrift der stad Antwerpen 20(1974)1, 13-19.

BEYLEN, J. van, Tramboten in de Antwerpse dokken. Tijdschrift der stad Antwerpen. 20(1974)2, 69-76.

BORGSCULZE, S., Die Panzerkanonenboote der "Wespe"-Klasse. Das Logbuch 10(1974)85-95.

BOT, J. le, Le canot de Rance de 10 pieds. Etude de la technique, de sa construction et de l'outillage utilisé. Le petit perroquet 14(1974)28-39.

BOUDRIOT, J., Petits bâtiments de la grande marine. Le cotre. Le petit perroquet 14(1974)4-20.

BRANIGAN, D., John Laird: iron ship builder. Sea Breezes 48(1974)631-635.

CHRISTENSEN, B., Dansk skibsbygning omkring 1780 (met eng. samenvatting: ship-building in Denmark c. 1780). Jrb. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1974, 48-74.

CHURCHOUSE, J., "Peru" - "Louisa Craig" - "Raupo" (drie koopvaardijbarken, eind 19e eeuw). MM 60(1974)267-285.

DIXON, J., Battleship "Malaya". Ships Monthly 9(1974)6, 4-9.

DIXON, J., Battleship "Renown". Ships Monthly 10(1975)1, 4-7.

DIXON, J., Battleship "Warspite". Ships Monthly 9(1974)7, 22-26; 8, 15-18.

DRAPELLA, W.A., Urzadzenie sterowe (met eng. samenvatting: the development of the steering gear). Nautologia 9(1974)1-2, 21-39.

ERIKSON, Soviet battleships. WI 11(1974)115-133.
 GRIMM, K., "Gauss" - Dreimast-marssegelschooner mit Hilfsmachine. Das Logbuch 10(1974)112-118.
 JURIE DE LA GRAVIÈRE, J.P.E., Le cutter "le Furet". Le petit perroquet 14(1974) 21-24.
 KATLEWSKI, H., Dschunken und Wasserbauten gezeichnet und beschrieben während einer Chinareise des 18. Jahrhunderts. Das Logbuch 10(1974)97-104.
 KERBRECH, R. de, Atlantic greyhounds: giants of the Atlantic competition for the blue riband at the turn of the 19th century. Ships Monthly 9(1974)6, 22-27; 7, 14-19; 8, 22-27; 10(1975)1, 22-27.
 KLEM, K., Den Kongelige danske, norske og holsteenske Skibsbyggerkole (met eng. samenvatting: the Royal School of Shipbuilding of Denmark, Norway and Holstein). Jrb. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1974, 119-133.
 LAWRENCE, D., The enemy unseen: the origins of the submarines. HT 24(1974)534-541.
 MEYER, J., Die Dreyer-Werft und das Altonaer Museum. Das Logbuch 10(1974)129-133.
 MØLLER, A.M. Skibsmalingen i Danmark 1632-1867 (met eng. samenvatting: measurement of tonnage in Denmark 1632-1867). Jrb. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, 1974, 16-47.
 MUNCHING, L.L. von, Kabelschiff "Faraday" (gebouwd 1873/74). BW 29(1974)280-281.
 N.N., Japanese landing craft of WW II. WI 11(1974)240-250.
 NEBELUNG, A., Raddampfer "Ludwig Fessler", 1926. Das Logbuch 10(1974)123-128.
 NICOL, S., Harland and Wolff on Queen's Island. Ships Monthly 9(1974)6, 28-32.
 OBA, O., Scroll paintings of Chinese junks which sailed to Nagasaki in the 18th century and their equipment. MM 60(1974)351-362.
 PICANILH, H., Gallionsfigurer og anden dansk skibsortamentik indtil 1850 (met eng. samenvatting: figureheads and other decoration on Danish ships before 1850). Jrb. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg 1974, 75-118.
 PRESTON, A., HMS "Cavalier" - Britain's last true destroyer. Will she be preserved at Southampton? Ships Monthly 9(1974)7, 4-8.
 PICANILH, E., Les bacs d'Arcachon. Le petit perroquet 15(1974)19-37.
 PRINCE, G., "Normandie" - triumph to tragedy. SB 31(1974)67-76.
 RANDIER, J., L'armement A.D. Bordes et ses navires. Le petit perroquet 15(1974) 39-59.
 RAVEN, A., HMS "General Wolfe", monitor. MS 10(1974)164-169.
 RICHMOND, Ch.B., United States frigate "Savannah" (1820). NRJ 20(1974)139-144.
 RICHON, L., A propos des nefes huissières. Une erreur de Jal. Le petit perroquet 14(1974)25-27.
 ROBB, F.F., Seagoing galleys of the pharaohs. MS 10(1974)180-192.
 ROFFEY, C.G., The "popofkas" (Rusland; 19e eeuw). WI 11(1974)218-239.
 RONNBERG, E.A.R., Copper sheathing of whaleships. NRJ 20(1974)183-185.
 SAINT-HUBERT, C. de, Notes on the French protected and unprotected cruisers 1860-1900. BS 25(1974)98-92, 106-111.
 SCOTT, F.D., Presidential yachts. NRJ 20(1974)119-128.
 STEVEN TOBY, A., Another look at the Copenhagen sarcophagus. IJNA 3(1974)205-211.
 THOMAS, P.N., Ships that served: the steam packet ship "St. Ola". MS 9(1974)52-60.
 THOMAS, P.N., Ships that served: steam tug "Seaway". MS 10(1974)113-125.
 THOMPSON, R.H., The rise and fall of the "Monitor" 1862-1973. MM 60(1974)293-310.
 UNGER, R.W., Dutch ship design in the 15th and 16th centuries. Viator/Medieval and Renaissance Studies 4(1973)387-414.
 UNGER, R.W., Regulations of Dutch shipcarpenters in the 15th and 16th centuries. Tijdschrift voor Geschiedenis 87(1974)503-520.
 VICHOT, J., L'album de marine du Duc d'Orléans: aquarelles de Frédéric Roux. Nep 115(1974)49-56.
 VILLEIRS, P., Les bâtiments nantais destinés au commerce colonial avec les Antilles. Le petit perroquet 15(1974)4-18.
 WEGNER, D.M., The (James) Eads turret (1864). NRJ 20(1974)186-189.

Maritieme archeologie

ELLMERS, D., Kultbarken - Fähren - Fischerboote. Vorgeschichtliche Einbäume in Niedersachsen. Hildesheim, August Lax, 1973, 40 blz., geïll., DM 1,50.
 HEIDE, G.D. van der, Scheepsarcheologie. Scheepsopgravingen in Nederland en elders in de wereld. Naarden, Strengolt, 1974, 507 blz., geïll., f 89,-.
 JOHNSTONE, P., The archeology of ships. Londen, Bodley Head, 1974, 135 blz., geïll., f 2,50.
 LINDER, E., Underwater archeology (in the Mediterranean). Londen, Cassell, 1974, (Introducing Archeology Series vol. 7), 96 blz., geïll., f 1,50.
 MARSDEN, P., The wreck of the "Amsterdam". Londen, Hutchinson, 1974, 288 blz., geïll., f 4,-.
 MARTIN, C., Full fathom five: wrecks of the Spanish Armada. Londen, Chatto & Windus, 1975, 320 blz., geïll., f 4,-.
 MCKEE, E., The Cattewater wreck. Greenwich, National Maritime Museum, 1974 (Maritime Monographs & Reports no. 13), 24 blz., geïll.
 ROBERTSON, M., The wreck of the "Titan" or futility. Bar Hill/Cambr., P. Stephens, 1974 (herdr. ed. 1898), 160 blz., geïll., f 4,10.

ADNAMS, J.R., The "Dartmouth", a British frigate wrecked off Mull, 1690. IJNA 3(1974)269-274.
 DELANO SMITH, C., The buried lagoon and lost port of Sipontum (Foggia, Italy). IJNA 3(1974)275-281.
 ENGVIG, O.T., Dunulvikutgravingen 1973 (met eng. samenvatting: the excavation at Dunulvik 1973). Jrb. Norsk Sjøfartsmuseum/Oslo, 1973, 53-72.
 HEIDE, G.D., van der, Over de problematiek van bewaring en conservering van scheepswrakken. Museologia 1974, 43-51.
 HEIDE, G.D. van der, Scheepsarcheologie in 1973. In: Maritiem Journaal 74, 159-167.
 PEARSON, C., The Western Australian Museum conservation laboratory for marine archeological material. IJNA 3(1974)295-305.
 PRICE, R., K. Muckelroy, The second season of work on the "Kennemerland" site, 1973. An interim report. IJNA 3(1974)257-268.
 SALEMKE, G., Das Bodenschalenboot von Danzig. Das Logbuch 10(1974)76-78.
 SALEMKE, G., Die Friesische Kogge. Das Logbuch 10(1974)81-83.
 STENUIT, R., Early relics of the VOC trade from Shetland. The wreck of the flute "Lastdrager" lost off Yell, 1653. IJNA 3(1974)213-256.

Modelbouw

WINGROVE, G.A., The techniques of ship modelling. Hemel Hempstead/Herts, Model & Allied Publications, 1974, 133 blz., geïll., f 3,50.

AKKERMAN, P., Scheepsmodelbouw van A tot Z. De Modelbouwer 36(1974)242-245.

Stuurmanskunst

MORZER BRUYNS, W.F.J., G. Schilder, Kaarten en stuurmansgereedschappen. SH 9(1974)478-486.

WILLOWEIT, G., Die Leuchttürme von Kahlberg bis Memel. Das Logbuch 10(1974)119-122.

Kartografie - oceanografie

Atlas of the sea. Londen, Heinemann, 1974, 128 blz., geïll., krtn., f 2,95.

BUBBERMAN, F.C., e.a. (red), De groei van de Surinaamse kaart. Suralco Magazine 1974/3-4.

JANE, R.L. Trillo (red), Jane's Ocean Technology. Londen, Macdonald & Jane, 1975, 330 blz., geïll., f 12,50 (Eerste uitgave van deze nieuwe uitgave van Jane, met onder meer: submersible support vessels, sea bed vehicles, research vessels, tugs and

supply vessels).

ROSTOW, W.W. (ed), Thomas Jefferys' The American Atlas. Londen, 1776. Amsterdam, TOT, 1974 (A series of atlases in facsimile, 6th series, vol. VI), 12 blz., 30 krtn.

ABENDANON, E.C., Missing links in the development of the ancient Portuguese cartography of the Netherlands East Indian archipelago. AC 19(1974)1-9 (herdr. The Geogr. Journ., 1919, 54, no. 6, 347-355).

ANTHIAUME, A., Un pilote et cartographe havrais au XVIIe siècle: Guillaume le Testu. AC 19(1974)10-77 (herdr. Bull. de géogr. hist. et descriptive, 1911, 135-202).

BURGER, C.P., Oude Hollandsche Zeevaart-uitgaven. AC 19(1974)99-134. (herdr. Bibliotheekwezen 6, 1908, 119-137 en 245-261).

CAPPON, L.J., Geographers and mapmakers, British and American, from about 1750 to 1789. Proc. of the American Antiq. Soc. 81(1973)2.

ENTERLINE, J., The Southern Continent and the false Strait of Magellan. Imago Mundi 26(1972)48-58.

GAFFAREL, P., Les fles fantastiques de l'Atlantique au moyen-âge. AC 19(1974)272-285 (herdr. Bull. de la Soc. de géogr. de Lyon IV, 1881, 431-444).

HAMY, E.-T., Les origines de la cartographie de l'Europe septentrionale. AC 18(1974)104-209 (herdr. Bull. de géogr. hist. et descriptive, 1888, 4-104.).

KOEMAN, C., Life and works of Willem Jansz. Blaeu. Imago Mundi 26(1972)9-16.

NIERMEYER, J.F., Zur Geschichte der Kartographie Hollands in den drei vorigen Jahrhunderten. AC 18(1974)226-255 (herdr. Programma Erasmiaansch Gymnasium, Rotterdam, 1893, 3-32).

OOSTEN, F.C. van, Het stille werk van de witte marine. Marineblad 84(1974)709-751.

SCHILDER, G., New cartographical contributions to the coastal exploration of Australia in the course of the 17th century. Imago Mundi 26(1972)41-44.

SPRAY, W.A., The surveys of John McCluer (18e eeuw; Indische Oceaan). MM 60(1974)233-250.

WAGNER, H., Der Ursprung der "kleinen Seemeile" auf den mittelalterlichen Seekarten der Italiener. AC 19(1974)390-404 (herdr. Nachr. der Kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, phil.-hist. Klasse, 1900, 3, 271-285).

WAGNER, H., Historische Ausstellung betreffend die Entwicklung der Seekarten vom XIII-XVIII. Jahrhundert onder bis zur allgemeinen Einführung der Mercator-Projektion und der Breitenminute als Seemeile. AC 19(1974)381-389.

WESTROPP, T.J., Brasil and the legendary Islands of the North Atlantic: their history and fable. A contribution to the "Atlantis" problem. AC 19(1974)405-445 (herdr. Proc. Royal Irish Acad. 30, 1912/13, 223-260).

Haven- en zeewerken

SCHILSTRA, J.J., In de ban van de dijk. De Westfriese omringdijk. Hoorn, Uitg. Mij. West-Friesland, 1974, 192 blz., geïll., f 39,50.

GROEN jr., J.A., 150 Jaar Groot Noordhollandsch Kanaal. Ons Amsterdam 26(1974)370-375.

ULBRICHT, F., Die geschichtliche Entwicklung des Baggerwesens auf dem Rhein. Beiträge zur Rheinkunde, 2e Folge, Heft 26(1974)37-50.

Zeerecht

COHEN, E.E., Ancient Athenian maritime courts. Princeton/N.J., U.P., 1973, 233 blz., £ 9,-.

LUARD, E., The control of the sea-bed. A new international issue. Londen, Heinemann, 1974, 309 blz., £ 4,75.

EDESON, W.R., The prerogative of the Crown to delimit Britain's maritime boundary. Law Quarterly Review 89(1973)2.